

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 21/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Nea Brandt, työ- ja elinkeinoministeriö
- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Henna Leppämäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- ryhmäpäälikkö Minna Mattila, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- juristi Reetta Peltonen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- juristi Johanna Aholainen, Kansaneläkelaitos
- maahanmuutto- ja kotoutumisasiantuntija Maija Lehtimaa, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Ellen Vogt, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- maahanmuuttojohtaja Glenn Gassen, Helsingin kaupunki
- palvelujohtaja Mika Helva, Turun kaupunki
- hyvinvointijohtaja Arto Sihvonen, Lieksan kaupunki
- toimialajohtaja, konsernipalvelut Mikko Hokkanen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- kotoutumistuen koordinaattori Maria Pikkarainen, Suomen Punainen Risti
- toimintavastaava Eliisa Ahlstedt, Aseman Lapset ry
- kotouttamisen asiantuntija Aziza Hossaini

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- sisäministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Maahanmuuttovirasto
- Poliisihallitus
- KEHA-keskus
- Lappeenrannan kaupunki
- Oulun kaupunki

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

- Salon kaupunki
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr
- Pakolaisneuvonta ry
- Pelastakaa Lapset ry
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavan kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, joka tulee voimaan 1.1.2025. Esityksessä ehdotetaan muutettavan myös voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia ja työttömyysturvalakia.

Kansainvälistä suojelua saaville ja eräille muille lain soveltamisalaan kuuluville ja heidän perheenjäsenilleen järjestettyjen palveluiden järjestämisestä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin. Kunnan ja hyvinvointialueen työnjakoa kuntapaikalle ohjattavien henkilöiden vastaanotossa selkeytettäisiin. Lisäksi ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä palvelusta, jos siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia. Ehdotetulla lailla lisättäisiin maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja käytännön asioiden hoitamisesta. Alaikäisinä ilman huoltajaa tulleiden nuorten aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia muutettaisiin siten, että aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin edellä kuvatusti.

Osa ehdotetuista lakimuutoksista olisi teknisiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan pääosin voimaan 1.1.2025. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan jo 1.7.2024.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Vuoden 2025 alussa voimaan tulevan uuden kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) yhtenä keskeisenä tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa kotoutumista sen kaikissa vaiheissa. Tarkoituksena on parantaa ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta, nopeuttaa palveluihin pääsyä, tavoittaa maahanmuuttajia palveluihin nykyistä kattavammin maahanmuuton alkuvaiheessa sekä kehittää kotoutumisen alkuvaiheen palveluita kokonaisvaltaisesti ja työelämälähtöisesti. Maa-

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

hanmuuttajille laadittavien kotoutumissuunnitelmien pääsääntöinen enimmäiskesto on uudessa laissa lyhennetty kolmesta vuodesta kahteen vuoteen.

Kuntien vastuuta kotoutumisen edistämiseen liittyvissä tehtävissä on uudella lailla lisätty. Kotoutumislain kokonaisuudistuksella on välitön yhteys samaan aikaan voimaan tulevaan työvoimapalvelujen järjestämistä koskevaan lainsäädäntöuudistukseen, jolla työllisyys- ja elinkeinopalvelut siirretään työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille. Hallintovaliokunta korostaa kuntien, hyvinvointialueiden ja muiden viranomaisten toimivan yhteistyön ja eri toimijoiden välisen tiedonkulun merkitystä kotoutumisen edistämisessä.

Hallintovaliokunta pitää kotoutumista erittäin tärkeänä osana kokonaisvaltaista ja hallittua maahanmuuttopolitiikkaa. Valiokunta viittaa uutta kotoutumislakia koskevaan mietintöönsä (HaVM 45/2022 vp — HE 208/2022 vp), jossa valiokunta on pitänyt myönteisenä, että erityisesti kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuteen panostetaan, ja todennut, että oikein kohdennetuilla ja resursoituilla alkuvaiheen toimenpiteillä on merkittävä rooli kotoutumisen onnistumisessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kotoutumista edistävät toimenpiteet myös aloitetaan heti, kun se on mahdollista, eikä esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen pääsyssä ole tarpeettomia viiveitä. Tämä on edellytyksenä sille, että kotoutumista voidaan tavoitteiden mukaisesti tehostaa.

Valiokunta korostaa erityisesti suomen tai ruotsin kielen osaamisen keskeistä merkitystä maahanmuuttajien työllistymisessä ja yhteiskuntaan kotoutumisessa. Eduskunta on kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita koskevan valtioneuvoston selonteon (HaVM 10/2022 vp — VNS 6/2021 vp) yhteydessä edellyttänyt hallituksen tarkkaan seuraavan kotoutumiskoulutuksen, erityisesti kielikoulutuksen, vaikuttavuutta ja kieliopintojen velvoittavuutta lisäävien toimenpiteiden vaikutuksia oppimistuloksiin sekä huolehtivan kieliopintojen kehittämisestä siten, että maahanmuuttaneiden kielitaito vastaa nykyistä paremmin työelämän kielitaitovaatimuksia (EK 22/2022 vp). Valiokunta katsoo, että kotouttamistoimenpiteiden velvoittavuutta tulee edelleen lisätä ja että maahanmuuttajilta tulee edellyttää suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen, sääntöjen sekä arvojen tuntemusta. Lisäksi valiokunta korostaa yksilön omaa aktiivisuutta ja vastuuta kotoutumisestaan.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia uuteen kotoutumislakiin. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (1386/2010), kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021) ja työttömyysturvalakia (1290/2002). Keskeisimmät muutosehdotukset liittyvät kansainvälistä suojelua saaville ja eräille muille kotoutumislain soveltamisalaan kuuluville järjestetyistä palveluista kunnille ja hyvinvointialueille maksettavan laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämiseen ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajan laskemiseen. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voi tietyin edellytyksin periä asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta, jos siitä on aiheutunut viranomaiselle tulkitsemiskustannuksia.

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisellä ja aikuistumisen tuen yläikärajan laskemisella toteutetaan hallitusohjelman säästötavoitteita. Tulkitsemiskustannusten perimistä koskevalla muutoksella tavoitellaan julkisten menojen säästöjä sekä korostetaan maahanmuuttajan vas-

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

tuuta omasta kotoutumisestaan. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin huomioin ja muutosehdotuksin.

Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentäminen

Kuntien kotoutumisen edistämiseen liittyvä rahoitus koostuu useammasta lähteestä. Kunnat saavat merkittävän osan rahoituksesta yleiskatteellisena ja laskennallisena rahoituksena peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta, jossa yhtenä määräytymistekijänä on vieraskielisten määrä. Työttömänä työnhakijana olevien maahanmuuttajien kotoutumispalvelujen järjestämistä rahoitetaan osana työvoimapalvelujen rahoitusta.

Kunnalle maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden (esim. kansainvälistä suojelua saavat, kiintiöpakolaiset ja kotikunnan omaavat tilapäistä suojelua saavat) vastaanottamisesta, heidän osaamisensa ja kotoutumisen palvelutarpeensa arvioinnista, kotoutumissuunnitelman laatimisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutuksen, tulkitsemisen ja muiden kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä. Hyvinvointialueelle puolestaan maksetaan laskennallista korvausta muun muassa monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin ja monialaisen kotoutumissuunnitelman laatimiseen osallistumisesta. Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle laskennallista korvausta maksetaan edellä tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamisesta sekä kotoutumisen edistämisestä annetussa maakuntalaissa tarkoitettujen tehtävien ja tulkitsemisen järjestämisestä.

Laskennallisten korvausten piirissä on ollut vuonna 2022 yhteensä noin 11 000 henkilöä. Kotoutumislain mukainen laskennallinen korvaus on osa kunnan ja hyvinvointialueen kokonaistuloja. Ne voivat itse päättää rahoituksen kohdentamisesta lakisääteisiin tehtäviinsä. Laskennallista korvausta maksetaan nykyisin kolmen ja kiintiöpakolaisten osalta neljän vuoden ajan siitä, kun henkilölle on merkitty ensimmäinen kotikunta väestötietojärjestelmään. Hallituksen esityksessä laskennallisen korvauksen maksuaika ehdotetaan lyhennettäväksi kahteen vuoteen ja kiintiöpakolaisten osalta kolmeen vuoteen.

Kotoutumista pyritään nopeuttamaan kotoutumisjärjestelmää ja palveluja tehostamalla. Kun maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisesta lisätään, kunnan ja hyvinvointialueen roolin arvioidaan pienevän nykyisestä. Valiokunta toteaa, että laskennallisen korvausajan lyhentäminen vastaa osaltaan kotoutumissuunnitelmien pääsääntöisen enimmäiskeston lyhentämistä kolmesta vuodesta kahteen vuoteen. Kotoutumissuunnitelma-ajan lyhentäminen vähentää esimerkiksi kotoutumissuunnitelmien seurantaan ja päivittämiseen liittyviä kunnan tehtäviä. Kotoutuminen on kuitenkin yksilöllistä, ja osa maahanmuuttajista on kotoutumista edistävien palvelujen tarpeessa pidempään kuin kaksi vuotta.

Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämisestä arvioidaan syntyvän säästöjä vuonna 2027 yhteensä 12,6 miljoonaa euroa ja vuonna 2028 yhteensä 26,6 miljoonaa euroa. Vuodesta 2029 alkaen säästöjen arvioidaan olevan 13,5 miljoonaa euroa vuodessa, jos korvausten piirissä olevien henkilöiden määrä ei merkittävästi muutu. Käsiteltävänä olevalla hallituksen esityksellä ei ole

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

vaikutusta laskennallisen korvauksen vuotuisen määrään, josta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentämisellä on vaikutusta niiden kuntien talouteen, jotka vastaanottavat kuntapaikoille kiintiöpakolaisia, oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita tai kotikunnan saaneita tilapäistä suojelua saavia henkilöitä taikka joihin muuttaa tällaisia henkilöitä itsenäisesti. Kuntien osuus edellä mainituista säästöistä on arvion mukaan 11,2 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 23,7 miljoonaa euroa vuonna 2028. Laskennallisen korvauksen maksuajan lyheneminen voi perustelujen mukaan vaikuttaa kuntien halukkuuteen ottaa vastaan kiintiöpakolaisia ja muita kuntapaikalle ohjattavia henkilöitä. Korvausajan lyhentämisen vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan kuitenkin vähäisiksi. Hyvinvointialueiden talouteen muutoksella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että laskennallisten korvausten taso on jo nykyisin liian alhainen. Myös hallintovaliokunta on aiemmissa kannanotoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että laskennallisten korvausten taso on jäänyt jälkeen kustannuskehityksestä. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että laskennallisen korvauksen maksamiseen liittyvien muutosten vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen seurataan. Työ- ja elinkeinoministeriössä käynnistetään vuoden kuluttua uuden kotoutumislain voimaantulosta erillisselvitys kotoutumisen edistämiseen liittyvien kustannusten korvaamisen kokonaisuudesta. Tavoitteena on selvittää tarkoituksenmukaisimmat ja kustannustehokkaimmat tavat korvata kunnille ja hyvinvointialueille niiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Samalla arvioidaan rahoituksen riittävyyttä niin, että kotoutumisen edistämisen palveluita olisi yhdenvertaisesti saatavilla eri puolilla Suomea, myös kasvukeskusten ulkopuolella. Valiokunta pitää mainittua selvitystä erittäin tärkeänä ja tähdentää, että kunnilla ja hyvinvointialueilla tulee olla tosiasialliset taloudelliset edellytykset suoriutua tehtävistään.

Ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten aikuistumisen tuki

Suomeen saapuu vuosittain arviolta noin 200 ilman huoltajaa tullutta alaikäistä, joista valtaosa saa oleskeluluvan. Näiden henkilöiden tuki järjestetään hyvinvointialueen tai kunnan yleisen palvelujärjestelmän palvelujen piirissä riippuen siitä, millaisiin palveluihin lapsella tai nuorella on tarvetta. Kotoutumislain mukainen tuki koskee oleskeluluvan saanutta lasta tai nuorta. Tuen tarkoituksena on auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiseen. Tuen laajuuteen ja sisältöön vaikuttavat nuoren yksilöllinen tuen tarve, arjessa selviämisen taidot sekä psyykinen ja fyysinen terveys. Tuen suunnittelun pohjana on moniammatillinen palvelutarpeen arviointi.

Ilman huoltajaa alaikäisenä tulleella lapsella tai nuorella on nykyisin oikeus kotoutumislain mukaiseen tukeen, kunnes hän täyttää 25 vuotta. Lastensuojelulain (417/2007) mukaisen lastensuojelun jälkihuollon ikäraja on laskettu aiemmin tehdyllä muutoksella 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Kotoutumislain mukaiseen aikuistumisen tuen yläikärajaan ehdotetaan nyt tehtäväksi vastaava muutos, jonka ehdotetaan tulevan voimaan 1.7.2024 eli samaan aikaan, kun mainittua lastensuojelulain muutosta aletaan soveltaa. Ehdotettu muutos koskee sekä uutta kotoutumislakia että nykyistä vuoden 2024 loppuun asti voimassa olevaa kotoutumislakia. Valiokunta pitää perusteltuna, että voimassa olevan kotoutumislain muuttamista koskevaan 2. lakiehdotukseen sisäl-

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

tyy siirtymäsäännös, joka turvaa sen, että ennen lain voimaantuloa päätetyt tukitoimet voidaan saattaa loppuun aiemman sääntelyn mukaisesti. Kunnille ja hyvinvointialueille myös korvataan näistä toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Ehdotetulla ikärajan muutoksella arvioidaan saavutettavan noin 0,8 miljoonan euron vuotuiset säästöt vuodesta 2025 alkaen. Aikuistumisen tuen piirissä on tällä hetkellä arvioitu olevan 23—24-vuotiaana enintään puolet ikäluokkaan kuuluvista, eli kaikki yksin alaikäisenä tulleet nuoret eivät nykyisinkään saa aikuistumisen tukea. Hallintovaliokunta toteaa, että nuorilla on kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen päättyessä käytettävissään yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toimentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät.

Perusteluissa tuodaan esiin, että aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen saattaa johtaa siihen, että nuoret tarvitsevat aikuistumisen tuen puuttuessa esimerkiksi aikuissosiaalityön, mielenterveyspalvelujen tai opiskelijahuollon palveluja. Tällöin säästöt voivat jäädä ennakoitua vähäisemmiksi. Riskinä on myös, että tuen puuttuessa nuorten syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle voivat olla huomattavasti aikuistumisen tuen kustannuksia suuremmat. Kustannuksia voidaan kuitenkin pitkällä aikavälillä hillitä onnistuneilla kotoutumista edistävillä palveluilla.

Valiokunta toteaa, että puheena olevat nuoret ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Valiokunta pitää tärkeänä, että näiden nuorten palvelutarpeen mukaisista palveluista, kuten mielenterveyspalveluista, huolehditaan jatkossakin. Nuorten tukemisella voidaan ehkäistä ennalta osatomuuden kokemusta ja yhteiskunnallista syrjäytymistä. Tarjoamalla riittävästi tukea varhaisessa vaiheessa voidaan osaltaan ehkäistä myös syrjäytymisestä aiheutuvia lieveilmiöitä, kuten alttiutta ekstreemismiin ja jengirikollisuuteen, ja edistää tältä osin yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Eduskunta on edellä mainitun lastensuojelulain muutoksen hyväksyessään edellyttänyt, että valtioneuvosto seuraa jälkihuollon ikärajan alentamisen vaikutuksia ja palvelujärjestelmän kykyä ja resursseja vastata sen kohteena olevien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että myös kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajan alentamisen vaikutuksia nuorten aikuisten hyvinvointiin ja sosiaalipalvelujen käyttöön seurataan.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Uuteen kotoutumislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 32 a §, jossa säädetään kunnan tai työvoimaviranomaisen mahdollisuudesta periä tietyin edellytyksin asiakkaalta maksu käyttämättä jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta, jos siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia eikä henkilö ole perunut aikaa. Maksu voidaan ehdotuksen mukaan periä tilanteissa, joissa asiakas on itse varannut tai hänelle on varattu vastaanottoaika säännöksessä mainittuun palveluun ja hän on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa peruuttamatta jättänyt saapumatta vastaanotolle. Säännöksessä tarkoitettuja palveluja ovat ohjaus tai neuvonta, osaamisen ja palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelman laadinta tai tarkistaminen. Ehdotettu sääntely ei näin ollen koske sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

Maksun saa ehdotetun säännöksen mukaan periä vain, jos sitä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

maksu sekä antanut ohjeet ajan peruuttamiseksi ennalta. Osana kohtuullisuusarviointia otetaan huomioon esimerkiksi lapsen etu.

Ehdotetulla säännöksellä pyritään lisäämään maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja samalla ohjauksen ja neuvonnan avulla vahvistamaan omatoimisuutta ja osaamista yhteiskunnassa toimimiseen. Lisäksi tavoitellaan säästöjä ja myös ohjausvaikutusta niin, ettei palveluihin varattuja aikoja jätetä käyttämättä. Valiokunta pitää perusteltuna, että eri kotoutumistointenpiteiden velvoittavuutta ja maahanmuuttajan omaa vastuuta kotoutumisestaan lisätään sitä mukaa, kun Suomessa oleskeluaika pitenee ja yhteiskunnan toimintatapojen tuntemus lisääntyy. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 3 §:ssä säädetään vastaavin tavoin käyttämättä jätetystä palvelusta perittävistä maksusta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että maksujen perimisestä saatavan taloudellisen hyödyn arvioidaan jäävän varsin pieneksi ja että maksujen perimiseen liittyvistä selvityksistä ja kohtuusharkinnasta aiheutuu viranomaisille hallinnollista taakkaa. Hallintovaliokunta toteaa, että kunnat ja työvoimaviranomaiset voivat itse päättää, perivätkö ne maksun käyttämättä jätetystä palvelusta. Valiokunta korostaa riittävän ohjeistuksen ja neuvonnan merkitystä säännöksen soveltamisessa.

Kunnan ja hyvinvointialueen työnjaon selkeyttäminen

Hallintovaliokunta on kotoutumislain kokonaisuudistuksen yhteydessä (HaVM 45/2022 vp) todennut, että vuoden 2023 alusta toimintansa aloittaneiden hyvinvointialueiden roolin selkeyttäminen ja erityisesti pakolaisten vastaanotto ja maahanmuuttajien sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen vaativat selkeät yhteistyörakenteet. Valiokunta on korostanut, että kuntien ja hyvinvointialueiden välisen rajapinnan tulee toimia saumattomasti.

Kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyviä kunnan tehtäviä koskevan kotoutumislain 44 §:n 1 momenttia täsmennettäväksi niin, että kunta vastaa näistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä. Muutoksella pyritään selkeyttämään kunnan ja hyvinvointialueen välistä työnjakoa pakolaisten vastaanotossa.

Kunta vastaa perustelujen mukaan vastaanottoon varautumisesta ja siihen liittyvistä ennakkojärjestelyistä sekä alkuvaiheen palvelujen koordinaatiosta siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla ja perustu sosiaalihuoltolain mukaiseen yksilölliseen palvelutarpeeseen. Kunta hankkii esimerkiksi yleensä asunnon kuntapaikalle ohjatulle henkilölle. Jos henkilö tarvitsee tuetun asumisen palveluita tai on alaikäisenä ilman huoltajaa tuleva lapsi, asumisen järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Valiokunta toteaa, että kunnan ja hyvinvointialueen toimiva yhteistyö on välttämätöntä ja että päällekkäistä työtä tulee välttää.

Muita huomioita

Valiokunta pitää perusteltuna, että kotoutumista edistäviä palveluja pyritään kohdentamaan erityisen haavoittuvassa asemassa oleville ja niille, joilla on suurempi riski jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. Valiokunta korostaa erityisesti kotona lapsia hoitavien vanhempien tavoittamista ja

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

pääsyä palveluihin. Tämä on tärkeää paitsi maahanmuuttajanaisten osallisuuden ja työllisyyden parantamiseksi myös perheen kotoutumisen näkökulmasta.

Kotoutuslain 60 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että kunnalle myönnetään valtionosuutta kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämistä varten. Kunnille on hallitusohjelman mukaan tarkoitus myöntää vuodesta 2025 alkaen viisi miljoonaa euroa maahanmuuttaja-aitien aseman parantamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että kunnat voivat tällä rahoituksella järjestää esimerkiksi kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osa-aikaisia kielikursseja ja rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen kautta lastenhoitoa siltä ajalta, kun vanhemmat osallistuvat kotoutumista edistäviin palveluihin.

Myös ehdotetuilla tiedonsaantioikeuksia koskevien säännösten tarkennuksilla pyritään siihen, että etenkin kotihoidon tukea saavat maahanmuuttajat tavoitetaan nykyistä paremmin osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin. Valiokunta pitää sääntelyn tarkentamista perusteltuina ja korostaa tässäkin yhteydessä viranomaisten välisen sujuvan tiedonkulun merkitystä.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

84 §. Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaanti-oikeus. Kunnalla on pykälän nykyisen 2 momentin mukaan oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä lain 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joihin kotoutuslakia sovelletaan ja jotka saavat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka nojalla Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta välttämättömät tiedot edellä tarkoitetuista maahanmuuttajista, jotta se voi yhdistää tiedot kotihoidontukitietoihin ja luovuttaa yhdistetyt tiedot kunnalle. Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta saatavat tiedot ovat maahanmuuttajan oleskelulupa- ja kotikuntatietoja. Tarkoituksena on, että Kansaneläkelaitos voi toimittaa kunnalle valmiin listauksen niistä kotihoidon tukea saavista maahanmuuttajista, joille kunnan tulee lain mukaan laatia osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi. Nykyisessä 2 momentissa säädetään kunnan tiedonsaantioikeudesta, mutta esityksen perustelujen mukaan on tarpeen säätää aiempaa velvoittavammin Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta tietojen luovuttamiseen samaan tapaan kuin pykälän 3 momentissa säädetään toimeentulotukitietojen luovuttamisesta.

Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia tarkennettavaksi niin, että siinä säädetään ensin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta tietojen saamiseen ja sen jälkeen velvollisuudesta yhdistää saadut tiedot kotihoidontukitietoihin ja luovuttaa yhdistetyt tiedot kunnalle. Valiokunnan ehdottamalla muutoksella on tarkoitus ainoastaan selkeyttää säännöksen sanamuotoa, ei muuttaa sitä sisällöllisesti.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

90 §. Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännökset siitä, että hyvinvointialueella, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella ja kunnalla on oikeus saada kotoutumislain mukaisten korvausten hakemista varten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta sekä muut välttämättömät tiedot. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena on ollut, että mainittu tiedonsaantioikeus koskee myös salassa pidettäviä tietoja. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi pykälän 3, 4 ja 6 momentin täsmentämistä niin, että säännöksissä mainitut tiedot on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Perusteluista ilmenee, että muutoksen tavoitteena on mahdollistaa se, että maahanmuuttajan muuttaessa toiseen kuntaan tai toiselle hyvinvointialueelle aiemmin tehty ELY-keskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot voidaan siirtää uuden kotikunnan tai hyvinvointialueen käyttöön ja vähentää tällä tavoin hallinnollista taakkaa.

2. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta

87 d §. Kuntaan osoittamisen tiedot (Uusi). Pykälää ei hallituksen esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella pykälään teknistä korjausta niin, että pykälässä viitataan lain 43 §:n 2 momentin sijasta 43 §:n 3 momenttiin. Lain 43 §:ään on tehty muutoksia lailla 1083/2022, jolloin pykälän momentit ovat siirtyneet. Myös lakiehdotuksen nimikettä ja johtolausetta on tarkistettava.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 21/2024 vp sisältyvät 3. ja 4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 21/2024 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 2 §:n 6 momentin johdantokappale, 3 §:n 1 momentti, 5 §:n 6 kohta, 8 §, 11 §:n 2 momentti, 32 §:n 1 momentti, 34 §:n 2 momentti, 39 §:n 1 momentti, 44 §:n 1 momentti, 56 ja 60 §, 61 §:n 3 momentti, 62 §:n 3 momentti, 68 ja 69 §, 71 §:n 2 momentti, 84 ja 86 §, 87 ja 89 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 90 §, 92 ja 93 §:n ruotsinkielinen sanamuoto, 94 §, 95 §:n 2 ja 4 momentti ja 97 § sekä

lisätään lakiin uusi 32 a § ja 102 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tämän lain 3 lukua ja 69 §:n säännöksiä kustannusten korvaamisesta sovelletaan alle 23-vuotiaaseen:

3 §

Lain soveltaminen työnhakijaan

Sovellettaessa 12–32 ja 32 a §:ää työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun työnhakijaan vastaa tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyjen toimenpiteiden ja palvelujen toteuttamisesta mainitun momentin 1 kohdassa tarkoitettu työvoimaviranomainen, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

5 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

6) *työnhakijalla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua henkilöä;

— — — — —

8 §

Kuntien yhteistyö

Mitä tässä laissa säädetään kunnan tehtävistä, voidaan toteuttaa myös työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun työvoimaviranomaisen toimesta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

2 luku

Kotoutumista edistävät palvelut

11 §

Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

— — — — —

Kukin tätä lakia soveltava viranomainen vastaa osaltaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (*kehittämis- ja hallintokeskus*) vastaa tietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön.

32 §

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun

Kotoutumissuunnitelmaan, monialaiseen kotoutumissuunnitelmaan ja 31 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettuun muuhun suunnitelmaan sisältyvästä 28 §:ssä tarkoitetusta työttömyysetuudella tuettavasta omaehtoisesta opiskelusta sopimiseen, tukiaikaan, kotoutuja-asiakkaan velvollisuuksiin, opintojen seurantaan ja keskeytymiseen sekä kotoutuja-asiakkaan ja koulutuspalvelujen tuottajan tietojenantovelvollisuuteen sovelletaan, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75—80 §:ssä säädetään. Työttömyysetuudella tuettava omaehtoinen opiskelu voidaan 31 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa sisällyttää suunnitelmaan sen estämättä, mitä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75 §:ssä säädetään sopimisesta suunnitelmassa ennen opintojen alkamista.

— — — — —

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

32 a §

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Jos maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas on varannut vastaanottoajan taikka maahanmuuttajalle tai kotoutuja-asiakkaalle on varattu vastaanottoaika 10 §:ssä tarkoitettuun ohjaukseen tai neuvontaan, 14 §:ssä tarkoitettuun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 15 §:ssä tarkoitettuun monialaiseen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, 20 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman laadintaan, 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laadintaan tai 22 §:ssä tarkoitettuun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseen ja hän on ilman hyväksyttävää syytä ja varattua aikaa ennalta peruuttamatta jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, kunta tai työvoimaviranomainen saa periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta tulkitsemisen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään 56,70 euroa. Maksun saa kuitenkin periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä maksu sekä antanut ennalta ohjeet ajan peruuttamiseksi. Maksun perimistä sekä ajan peruuttamista koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Jos käyttämättä jätetystä palvelusta määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan eräpäivästä lukien periä korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko. Viivästyskoron perimisen perusteena oleva eräpäivä saa olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua varatusta ajasta.

Edellä 1 momentin perusteella määrätty maksut sekä 2 momentin nojalla perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Edellä 1 momentissa säädetty euromäärä tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) 2 §:ssä tarkoitetun kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulee voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädetään tässä pykälässä tarkoitettu euromäärä joka toinen vuosi.

34 §

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren tuki

Edellä 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulla lapsella tai nuorella on oikeus 1 momentissa tarkoitettuun tukeen, kunnes hän täyttää 23 vuotta.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

39 §

Edustajalle maksettava palkkio ja kulut

Kehittämisen- ja hallintokeskus maksaa valtion varoista hakemuksesta lapselle määrätylle edustajalle palkkion tämän edustajan tehtäviin käyttämänsä ajan perusteella ja korvauksen edustamisesta aiheutuneista kuluista silloin, kun edustaja on määrätty tämän lain perusteella tai kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain perusteella ja alaikäiselle on myönnetty oleskelulupa.

— — — — —

44 §

Kunnan kuntapaikalle ohjattavan vastaanottoon liittyvät tehtävät

Muu kuin Ahvenanmaan maakuntaan kuuluva kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä.

— — — — —

56 §

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen tehtävät

Kehittämisen- ja hallintokeskuksen vastuulla ovat seuraavat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja asettautumiseen liittyvät tehtävät:

- 1) kotoutumisen edistämisen tuloksellisuuden ja toimivuuden seuraaminen ja arvioiminen sekä sitä koskevan tiedon tuottaminen;
- 2) kotoutumisen edistämisen valtakunnallinen osaamisen ja palveluiden kehittämisen ja palveluiden yhteensovittamisen tukeminen, tämän lain toimeenpanoon liittyvä oikeudellinen neuvonta sekä muu kuntien ja muiden kotoutumisen edistämisen toimijoiden tukeminen kotoutumisen ja asettautumisen edistämisessä valtakunnallisella tasolla;
- 3) 8 luvussa säädettyjen korvaushakemusten käsittelyyn ja maksamiseen liittyvien tehtävien hoitaminen;
- 4) 9 luvussa säädettyjen tietojärjestelmän rekisterinpitoon liittyvien tehtävien hoitaminen; ja
- 5) muiden kuin 1—4 kohdassa tarkoitettujen tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitaminen.

Lisäksi kehittäminen- ja hallintokeskus voi toimia valtionavustuslain 12, 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä valtionapuviranomaisena kotoutumisen edistämiseen liittyvien tehtävien osalta. Kehittäminen- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtionavustuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä.

Kehittäminen- ja hallintokeskukselle tässä laissa säädetyistä tehtävistä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

60 §

Valtionosuus

Kunnalle myönnetään valtionosuutta seuraavien palveluiden järjestämistä ja tehtävien hoitamista varten:

- 1) 10 §:ssä tarkoitettu ohjaus ja neuvonta;
- 2) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden sekä työnhakijoiden osalta 14 §:ssä tarkoitettun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin tai 15 §:ssä tarkoitettun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman, monialaisen kotoutumissuunnitelman tai perheen kotoutumissuunnitelman laatiminen sekä 22 §:ssä tarkoitettu suunnitelman tarkistaminen;
- 3) muiden kuin 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta 25 §:ssä tarkoitettun monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen;
- 4) 14 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden kotoutumisen edistäminen;
- 5) kotoutumista edistävä monialainen yhteistyö.

Valtionosuuden myöntämisestä säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021).

61 §

Laskennallinen korvaus kunnalle

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettusta perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

62 §

Laskennallinen korvaus hyvinvointialueelle ja Ahvenanmaan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle

Korvausta maksetaan kahden vuoden ajan 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä ja hänen tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettusta perheenjäsenestään tai muusta omaisestaan laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin kolmen vuoden ajalta 59 §:ssä tarkoitettusta ajankohdasta.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

68 §

Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on varmistettava, että ihmiskaupan uhri on kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu henkilö.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

69 §

Korvaus alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren asumisen tai tuen järjestämisestä

Hyvinvointialueelle korvataan 33 ja 34 §:ssä tarkoitetuista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla korvataan 1 momentissa tarkoitettuja kustannuksia vastaavista alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapselle tai nuorelle järjestetyistä palveluista aiheutuneet kustannukset.

Kustannukset korvataan siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 23 vuotta.

Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen päätös korvausten maksamisesta.

71 §

Maksetun korvauksen palautusvelvollisuus

Palautettavalle määrälle on suoritettava korkolain 4 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän korkokannan suuruinen viivästyskorko.

84 §

Kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

Kunnalla on oikeus saada Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joihin sovelletaan tätä lakia ja jotka saavat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä välttämättömät tiedot edellä tarkoitetuista maahanmuuttajista tietojen yhdistämiseksi kunnalle. Kansaneläkelaitoksen on yhdistettävä edellä tarkoitettujen tiedot kotihoidontukitietoihin ja luovutettava yhdistetyt tiedot kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä.

Kansaneläkelaitoksen on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joihin sovelletaan tätä lakia ja jotka saavat muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetussa laissa tarkoitettua toimeentulotukea.

Maahanmuuttoviraston on luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä ja ihmiskaupan uhreista.

86 §

Kotoutumista edistävien palveluiden tarjoamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Kunnalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja 16 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittava 14 §:ssä tarkoitettu osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta ja Digi- ja väestötietovirastolta 15 §:ssä tarkoitetun monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, 17 §:ssä tarkoitetun monialaisen kotoutumissuunnitelman ja 21 §:ssä tarkoitetun perheen kotoutumissuunnitelman laatimista varten välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittava 15 §:ssä tarkoitettu monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi.

Kunnalla ja hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä toisiltaan, maahanmuuttajan edelliseltä kotikunnalta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta ja 35 §:ssä tarkoitettulta alaikäisen edustajalta 20 ja 22 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Kunnalla, hyvinvointialueella ja työvoimaviranomaisella on oikeus saada toisiltaan, toiselta kunnalta ja työvoimaviranomaiselta sekä tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 22 §:ssä tarkoitetun kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman tarkistamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajista, joille on laadittu kotoutumissuunnitelma tai monialainen kotoutumissuunnitelma ja jotka täyttävät 20 §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitetun edellytyksen.

Muiden korvausten hakemiseen ja käsittelyyn liittyvä tiedonsaantioikeus

Kehittämisen- ja hallintokeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta sekä Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63—65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvaushakemusten käsittelemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, kunnalta ja hyvinvointialueelta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64, 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen päätösten tekemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja vastaanottokeskukselta 68 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista.

Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 63 ja 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja 65 §:ssä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Hyvinvointialueella ja kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot ihmiskaupan uhreista. Hyvinvointialueella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja siinä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 6 momentissa tarkoitetuista lapsista ja nuorista. Hyvinvointialueella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65, 68 ja 69 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella maahanmuuttaja on viimeksi asunut, Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselta tai Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla 65, 68 tai 69 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä, ihmiskaupan uhreista ja mainitun pykälän 6 momentissa tarkoitetuista lapsista tai nuorista.

Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten ja mainitussa pykälässä tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi hyvinvointialueelta mainitussa pykälässä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 64 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä.

Kunnalla on oikeus saada hyvinvointialueelta, Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 2 momentissa tarkoitettujen korvausten ja mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettujen päätösten hakemiseksi välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä. Kunnalla on oikeus saada maksutta ja sa-

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

salassapitosäännösten estämättä 64, 65 ja 68 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemiseksi maahanmuuttajan edelliseltä kotikunnalta mainituissa pykälissä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös ja muut välttämättömät tiedot 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä tai ihmiskaupan uhreista.

Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla on oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 65 §:n 3 momentissa tarkoitettujen korvausten hakemiseksi välttämättömät tiedot korvausten kohteena olevista maahanmuuttajista.

94 §

Palveluntuottajan kotoutumista edistävien palveluiden tuottamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus

Edellä 2 luvussa tarkoitettuja palveluita tuottavalla julkisella tai yksityisellä oppilaitoksella tai muulla palveluntuottajalla, jonka asiakkaaksi kotoutuja-asiakas ohjataan kotoutumissuunnitelman mukaisesti, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kunnalta, työvoimaviranomaiselta ja edeltäviltä palveluntuottajilta 2 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi seuraavat kotoutuja-asiakasta, hänen kotoutumissuunnitelmaansa ja palvelutarvettaan koskevat tiedot:

- 1) nimet;
- 2) syntymäaika ja -paikka;
- 3) henkilötunnus;
- 4) äidinkieli;
- 5) asiointikieli;
- 6) kansalaisuus tai kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 7) koti- ja asuinpaikka;
- 8) yhteystiedot;
- 9) virkailijan nimi;
- 10) kotoutumissuunnitelman laatimispäivä ja voimassaolo;
- 11) merkitty koulutussuositus ja muut osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa esiin tulleet koulutukseen liittyvät kartoitukset;
- 12) kielitaidon lähtötason testauksen tulos;
- 13) aiemmin suoritettu koulutus tai tutkinto;
- 14) aiempi ammatti tai työkokemus;
- 15) asiakkaan tavoiteammatti;
- 16) mahdollisen aiemman kotoutumista edistävän koulutuksen tai opintojen opintosuunnitelma ja arvio sen toteutumisesta;
- 17) mahdollisessa aiemmassa kotoutumista edistävässä koulutuksessa tai opinnoissa sovitut toimenpiteet ja tavoitteet jatkosta; ja
- 18) muut kuin 1—17 kohdassa tarkoitettut opetukseen tai palveluun osallistumisen kannalta välttämättömät tiedot.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

95 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Muutoksenhausta kunnan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaiseen päätökseen säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 17 luvussa.

Työvoimaviranomaisen ratkaisuun olla tukematta työnhakijan omaehtoista opiskelua tai hyväksymättä ilmoitusta tuetun opiskelun keskeyttämisestä ei saa vaatia oikaisua eikä siitä saa va-
littaa.

97 §

Vakuutusturva

Kunnan ja työvoimaviranomaisen on huolehdittava, että 13 §:ssä säädettyihin kotoutumisohjelman mukaisiin palveluihin osallistuva vakuutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettulla vakuutuksella sekä ryhmävastuuvakuutuksella. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta.

102 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä maksetaan 61 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta kunnalle tai 62 §:ssä tarkoitettua laskennallista korvausta hyvinvointialueelle tai Ahvenanmaan terveyst- ja sairaanhoitoviranomaiselle kolmen vuoden ajan tämän lain 59 §:ssä tarkoitettua ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa. Ulkomaa-
lailain 90 §:ssä tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta tämän lain 59 §:ssä tarkoitettua ajankohdasta, jos se on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain ~~27 ja 49 §:n~~ muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 27 §:n 2 momentti, 49 §:n 1 momentin 1 kohta ja 87 d §, sellaisina kuin ne ovat, 27 §:n 2 momentti laissa 1083/2022 sekä 49 §:n 1 momentin 1 kohta ja 87 d § laissa 936/2022, seuraavasti:

27 §

Ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tuki

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lapsi tai nuori voi olla tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 23 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa.

49 §

Korvaus erityiskustannuksista

Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettun henkilön osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 23 vuotta;

87 d § (Uusi)

Kuntaan osoittamisen tiedot

Kunnan on toimitettava hyvinvointialueelle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 43 §:n 3 momentissa tarkoitettun kuulemisen toteuttamista varten välttämättömät tiedot 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettusta henkilöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos kunta tai hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle, joka on tämän lain voimaan tullessa 23-vuotias tai sitä vanhempi, päätöksen 27 §:ssä tarkoitettusta tukitoi-

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

mesta, sen on järjestettävä tukitoimi päätöksen mukaisesti. Kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan myös tästä aiheutuvat 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut kustannukset.

3.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 29 §:n 2 momentti seuraavasti:

29 §

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vähentäminen kuntaan maksetun perustoimeentulotuen määrällä

Perustoimeentulotuen valtionosuuden vähentämiseksi Kansaneläkelaitos toimittaa vuosittain huhtikuun loppuun mennessä valtiovarainministeriölle tiedon edellisen vuoden aikana kuhunkin kuntaan kohdistuneesta perustoimeentulotuesta vähennettynä kotoutumisen edistämisestä annetun lain 7 ja 63 §:ssä tarkoitetulla kyseistä ajanjaksoa koskevalla perustoimeentulotuella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 3 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 385/2023, seuraavasti:

14 luku

Erinäisiä säännöksiä

3 a §

Työmarkkinatuen rahoitus

Työmarkkinatuen korotusosa rahoitetaan valtion varoista. Työmarkkinatuki, joka maksetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle, rahoitetaan valtion varoista eikä henkilölle maksettua työttömyysetuutta lasketa mukaan työttömyysetuuspäiviin:

- 1) kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on mainitun pykälän 3 tai 4 momentissa tarkoitetusta henkilöstä;
- 2) yhden vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä lukien, jos kyse on muusta kuin 1 kohdassa tarkoitetusta henkilöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp

Helsingissä 8.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Otto Andersson r
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Laura Meriluoto vas
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Sofia Virta vihr
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Timo Mehtälä kesk
varajäsen Timo Suhonen sd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Henri Helo

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp
Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Kotoutumisen parantamiseksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia ja uusia toimintatapoja. Etenkin vaikuttavat ja tarkoituksenmukaiset alkuvaiheen kotoutumispalvelut ovat tutkitusti avainasemassa kotoutumisen onnistumisessa. Jokaiselta kotoutumistoimenpiteiden piirissä olevalta yksilöltä on oikein edellyttää omaa vastuuta kotoutumisesta, mutta maahanmuuttajan oman vastuun lisäksi tarvitaan myös tehokkaita kotoutumista edistäviä palveluita. Epäonnistuneen kotoutumisen kielteisiä vaikutuksia yhteiskunnalle on pyrittävä ennaltaehkäisemään kotoutumisjärjestelmää kehittämällä. Hallituksen esitys laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi ei kuitenkaan pidä sisällään todellisia uudistuksia, joilla nykyistä kotoutumisjärjestelmää kehitettäisiin.

Päävastuu kotoutumispalveluista ja palveluihin ohjaamisesta on kunnilla. Hallitus esittää, että kunnille kotoutumisen edistämisestä maksettavien laskennallisten korvausten enimmäiskestoa lyhennettäisiin nykyisestä. Kyse on merkittävästä leikkauksesta kunnilta, sillä samaan aikaan hallitus ei tosiasiallisesti esitä vähennettäväksi kuntien kotoutumiseen liittyviä velvoitteita tai tehtäviä. Hallitus asettaa kotoutumiskorvausten leikkauksella kunnat vaikeaan tilanteeseen. Kunnat joutuvat valitsemaan, järjestetäänkö kotoutumista tukevia palveluja ja ohjausta nykyistä vähemmän vai katetaanko korvausten vähentyminen muualta kuntien menoista. Mikäli kunnat toteuttavat kotoutumista edistävät palvelut jatkossakin entisen tasoisin, on kyseessä vain kustannusten siirto valtiolta kunnille. Jos taas kunnat päätyvät heikentämään kotoutumispalveluitaan, voi tästä koitua pitkällä aikavälillä kustannuksia koko yhteiskunnalle, mikäli maahanmuuttajien kotoutuminen karsittujen palveluiden seurauksena heikentyy. Hallituksen esityksessä kannatettavaa on kotona lapsia hoitavien maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen osoitettu lisämääräraha.

Hallituksen esitykseen sisältyy muutos, jonka seurauksena kunnilla olisi mahdollisuus periä maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksista kotoutumispalveluissa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella tulkkauskustannusten periminen hallituksen esittämällä mallilla on muodostumassa kunnille hallinnollisesti raskaaksi muutokseksi. Muun muassa Kuntaliitto ja useat kunnat ovat lausunnoissaan nostaneet esiin, että tulkkauskustannusten perimisen kohtuuttomuuden ja asiakkaiden antamien selvitysten arvioiminen veisivät kunnilta ja muilta viranomaisilta jatkossa merkittävästi resursseja sekä voimavaroja. Kaikki tämä on pois kuntien kotoutumista edistävistä palveluista ja muusta työstä. Kuulemisissa on noussut lisäksi esiin, että tällä hetkellä kunnissa ei nähdä käyttämättä jääneiden tulkkaustapahtumien muodostavan merkittävää ongelmaa kunnille. Lisääntyvän hallinnon ja byrokratian myötä tulkkauskustannusten takaisinperinnän kustannukset uhkaavat ylittää saavutettavat taloudelliset hyödyt. Jo hallituksen esityksessäkin takaisinperinnän avulla saavutettavat kustannussäästöt on arvioitu mataliksi, mikä haastaa muutoksen tarkoituksenmukaisuuden.

Hallituksen esityksessä yksin maahan tulleen nuoren aikuistumisen tuen ikärajaa esitetään laskettavaksi 25 vuodesta 23 vuoteen. Toteutuessaan heikennys kohdistuu kaikkein haavoittuvimmasa asemassa olevaan ryhmään. Nykyisinkään tukeen ei ole subjektiivista oikeutta, vaan se perustuu tarkkaan harkintaan ja yksilölliseen tarpeeseen. Tukitoimien heikentäminen tältä ryhmältä

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp
Vastalause 1

saattaa johtaa syrjäytymiseen ja jopa riskiin radikalisoitumisesta, mikä tunnustetaan jo hallituksen esityksessäkin. Kuulemisten perusteella muutoksen säästöpotentiaali on myös aiheellista kyseenalaistaa, sillä tuen tarpeessa olevat maahanmuuttajanuoret ohjautuisivat heikennyksen jälkeen sosiaalipalvelujen piiriin. Tältäkin osin hallituksen tavoittelema säästö uhkaakin muodostua moninkertaisiksi kustannuksiksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1. lakiehdotuksen 60 § hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena ja muut pykälät poistetaan, ja

että 2.—4. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 8.5.2024

Eemeli Peltonen sd
Eveliina Heinäluoma sd
Paula Werning sd
Sofia Virta vihr
Laura Meriluoto vas

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp
Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Keskustan valiokuntaryhmä kannattaa nykyistä vaikuttavampaa, kustannustehokkaampaa ja velvoittavampaa kotouttamista. Kun yhteiskunta on järjestänyt kotouttamispalveluja, tulee kotoutujan myös käyttää niitä. Onnistunut kotoutuminen on niin maahanmuuttajan kuin koko suomalaisen yhteiskunnan etu.

Toisin kuin hallitus, emme tekisi uudistusta leikkaamalla kotouttamisen kuntakorvauksia ja rapauttamalla kotouttamispalveluja. Sen sijaan panostaisimme kotoutumisen sisällön aitoon uudistamiseen. Käytännössä se vaatisi huolellista lainvalmistelua esiselvityksineen ennen lainsäädäntömuutoksia.

Edellä mainittujen tavoitteiden kannalta hallituksen esitys on ongelmallinen. Se on valtiontalouden säästölaki kustannuksista piittaamatta. Esityksessä jopa myönnetään, että kotoutuja-asiakkaiden palveluiden rahoituksesta leikkaamisella olisi pidemmällä aikavälillä julkisen talouden menoja kasvattavia ja tuloja vähentäviä vaikutuksia. Esimerkiksi laskennallisten korvausten enimmäiskeston lyhentäminen on johtamassa tehostumisen sijasta palvelujen supistumiseen. Laskennallisten kuntakorvausten enimmäiskeston lyhentämisellä voisi olla myös pidemmällä aikavälillä julkisen talouden menoja kasvattavia ja tuloja vähentäviä vaikutuksia.

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa suuret kaupungit, kunnat ja hyvinvointialueet lausuiivat yhdensuuntaisesti, että tulossa olevat muutokset kotouttamislakiin eivät vähennä kotouttamisesta aiheutuvia kustannuksia. Esimerkiksi lakiehdotukseen kirjattu sakkomaksu peruuttamatta jääneestä palveluajasta, joka olisi ainoa kotoutujaa velvoittava elementti tässä esityksessä, on merkitykseltään pieni ja aiheuttaisi kunnille vain kustannuksia.

Lähtökohtaisesti olisimme valmiita kannattamaan aikuistumisen tuen yläikärajan laskemista 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen eli samalle tasolle kuin on kantasuomalaisilla. Kuitenkin hallitus esittää sen tekemistä tavalla, jota emme voi hyväksyä. Asiantuntijakuulemisten perusteella muutos tulisi aiheuttamaan hyvinvointialueille lisäkustannuksia muun muassa aikuissosiaalityön, mielenterveyspalvelujen tai opiskelijahuoltopalvelujen tarpeen lisääntyessä, kun hyvinvointialueet eivät enää voisi hakea kotoutumislain mukaista erityiskorvausta näiden nuorten palveluista. Hallitus on muutoinkin politiikallaan ajamassa hyvinvointialueita tietoisesti entistä syvempään taloudelliseen ahdinkoon, jolloin hyvinvointialueiden taloudellista taakkaa ei voida lisätä edes välikäsi kotouttamislain muutosten kautta.

Yhdessä muiden kotoutumiseen suunnattavien hallitusohjelmaan kirjattujen määrärahaileikkausten sekä hallituksen hiljattain kehysriihessä päättämien lisäleikkausten kanssa on käymässä niin, että kotouttamisen rahoitusvastuuta säilytetään entistä enemmän kunnille ja hyvinvointialueille. Kotouttamispalveluiden pistemäinen karsiminen rapauttaisi kotouttamisen onnistumista ja olisi näin omiaan vaikeuttamaan maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä, jolloin vaikutukset julkiselle taloudelle olisivat negatiiviset.

Valiokunnan mietintö HaVM 8/2024 vp
Vastalause 2

Huomautamme myös, että valtiovarainministeriön kansantalousosaston tuoreen arvion mukaan osana julkisen talouden pelastamista Suomi tarvitsisi vuosittain noin 40 000 nettomaahanmuuttajaa, jolla samalla voitaisiin pysäyttää huoltosuhteen heikkeneminen. Tällä hetkellä Suomen väestöennuste perustuu vain 15 000 nettomaahanmuuttajaan vuosittain. Siksi ulkomaalaisen työvoiman saamisella ja siinä kotouttamisen onnistumisella tai epäonnistumisella on jatkossa entistäkin tärkeämpi merkitys.

Edellä mainituista syistä katsomme, että puheena oleva hallituksen esitys on monilta kohdin epäonnistunut. Tämä esitys ei ole hallitusohjelmassa luvattu kotouttamisen uudistus, vaan se ensisijaisesti toteuttaa hallitusohjelman linjaa kiristää kaikenlaista maahanmuuttoa, jopa työperäistä. Esitys on myös hätäisesti valmisteltu valtioneuvoston säästölaki, jossa hallitus sälyttää valtion kustannusvastuuta kunnille ja hyvinvointialueille.

Siksi hallituksen tulisi valmistella uudelleen maahanmuuttajien kotouttamisen aito uudistus, joka tehostaisi kotoutumista ja vahvistaisi koko julkista taloutta. Myös tämän lakiesityksen vaikutuksia tulee seurata, koska Suomella ei ole varaa harjoittaa sellaista kotouttamispolitiikkaa, joka kävisi julkiselle taloudelle entistäkin kalliimmaksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme

että 1., 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 2 §:n 6 momentin johdantokappale, 32 a §, 34 §:n 2 momentti, 61 §:n 3 momentti, 62 §:n 3 momentti, 69 § ja 102 §:n 6 momentti poistetaan sekä 2. lakiehdotus hylätään, ja

että hyväksytään kaksi lausumaa. (*Vastalauseen lausumaehdotukset*)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että kotouttamispalveluiden rapauttamisen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitusvastuiden lisäämisen sijasta hallitus valmistelee aidon kotouttamisen uudistuksen, jossa uudistetaan kotouttamispalveluiden sisältöjä vaikuttavammiksi, kustannustehokkaammiksi ja velvoittavammiksi.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnan hallintovaliokunnalle selvityksen vuoden 2026 loppuun mennessä kotouttamislain uudistuksen vaikutuksista kotoutumisen onnistumiseen, kuntien ja hyvinvointialueiden talouksiin sekä julkiselle taloudelle.

Helsingissä 8.5.2024

Petri Honkonen kesä
Timo Mehtälä kesä